

Ovo će djelo zasigurno rasvijetliti rektorsku službu profesorā Katoličkoga bogoslovnog fakulteta, politički kontekst njihova djelovanja i izazove s kojima su se suočili u vremenu razvoja Sveučilišta, a budući da je djelo napisano i na engleskom jeziku, ova će istraživanja zasigurno biti dostupnija i izvan hrvatskog jezičnog područja.

Iva Mršić Felbar

Filip Katanić, *Galicija 1914.*, Despot infinitus, Zagreb 2020., 530 str.

Zagrebačka izdavačka kuća Despot infinitus krajem 2020. godine objavila je – kao dio biblioteke *Hrvatska povijest* – knjigu *Galicija 1914.* autora Filipa Katanića. Podnaslovljena *Pravi rat – Hrvati i sudbonosna bitka Austro-Ugarske Monarhije*, Katanićeva opsežna monografija kroz petnaest poglavlja čitatelja vodi kroz pripreme i tijek jedne od najkrvavijih bitaka prve godine Velikog rata, uz poseban osvrt na angažman postrojba i vojnih zapovjednika s hrvatskih prostora.

U uvodnom poglavlju (9–20) autor definira temu pripovijedanja, pri čemu osobito ističe dosad vapeću prazninu u izučavanju hrvatske vojne povijesti Prvog svjetskog rata. Upravo unutar te lakune Katanić pozicionira svoj pregled i doprinos, najavljuje najprominentnije aktere te se ukratko osvrće na aktualno stanje istraživanja problematike.

Kao svojevrсни nastavak uvoda funkcioniraju i četiri sljedeća poglavlja u kojima autor čitateljima predstavlja najprije bojište i njegovu vojno-stratešku važnost (*Austrijska Galicija: Siromašna zemlja nafte*, 21–27), zatim sukobljene strane i njihove ratne planove (*Carstvo protiv carstva*, 28–42), vojske i najvažnije zapovjednike (*Zaraćene vojske i zapovjednici*, 43–58) te konačno hrvatske aktere galicijske epizode i njihove postrojbe (*Hrvati austrougarske vojske u Galiciji*, 59–97).

Prelazak na prikaz vojnih operacija započinje poglavljem *Galicijski kolovoz 1914. godine* (98–140). U njemu autor progovara o mobilizaciji i polasku na galicijsko bojište, međusobnom odmjeravanju protivničkih snaga te prvim važnijim borbama tijekom druge polovice mjeseca kolovoza. U poglavljima *Krásnik* (141–162) i *Komarów* (163–236) opširno se opisuju dvije bitke, vođene od 23. kolovoza do 2. rujna 1914., iz kojih je – unatoč nemalim gubitcima – austrougarska vojska ipak izašla kao pobjednička. Katanić upravo bitku kod Komaróva ističe kao apogej austrougarske vojne kampanje u Galiciji (227–228), poglavito stoga što su događaji u rujnu pokazali osjetno drukčiju sliku.

Kriza na istoku i pad Lemberga (237–302) naslov je poglavlja u kojem su opisane borbe na istoku galicijske bojišnice koje su umnogome odredile daljnja događanja, a donekle prorekle i sudbinu same Austro-Ugarske Monarhije. Kratko poglavlje *Borojević vraća poraženu vojsku na noge* (303–315) funkcionira kao svojevrсни *intermezzo* pred novu rusku ofenzivu i uvod u drugu fazu kampanje, temeljito opisanu u poglavlju *Dani odluke* (316–378). Detaljno razložene bitke vođene od 2. do 11. rujna, posebice ona kod Rawe, Horodoka i na Dnjestru, uvode nas u početak povlačenja austrougarskih jedinica, pri čemu se na poseban način razmatra odgovornost načelnika glavnoga stožera generala Conrada von Hötzendorfa.

Poglavlje *Dankl uzmiče* (379–424) isprva prekida kronološki niz pripovijedanja te čitatelja vraća na kraj kolovoza i zapadni dio bojišnice, a zatim prelazi na drugu rusku navalu na Galiciju koja je ubrzo dovela do konačnoga povlačenja austrougarske vojske iz te pokrajine. Ta je,

treća faza bitke, obrađena u poglavlju *Opće povlačenje austrougarske vojske u Galiciji* (425–482), koje se vremenski daje smjestiti u razdoblje od 12. do 26. rujna. U njemu nas autor dovodi i do završetka bitke.

Ishod i posljedice galicijske bitke (483–508) poglavlje je u funkciji eksoda tragedije u Galiciji. U njemu autor razmatra posljedice bitke za Austro-Ugarsku Monarhiju i Rusko Carstvo, osobito akcentirajući stradale Hrvate te rezimirajući krvavu ratnu kampanju kao “finis Austriae”. Završno poglavlje, *Epilog* (509–519), autorova je lamentacija nad rasapom Monarhije do kojega će doći tek nakon četiri ratne godine, ali i svojevrsni pledoaje za generala Conrada von Hötzendorfa, načelnika glavnoga stožera austrougarske vojske, kojega i danas povjesničari nerijetko drže glavnim krivcem za galicijsku katastrofu.

Od malobrojnih dodataka slijedi pogovor urednika Danijela Tatića (521), popis korištenih izvora i literature (522–528) te životopis autora (529). Tekst prati gotovo dvjesto ilustracija i dvadesetak minuciozno izrađenih karata koje uvelike olakšavaju praćenje teksta. Ostaje tek žaljenje što karte nisu otisnute u boji, jer bi time bez sumnje dobile na preglednosti. Kao jedini nedostatak moramo pak istaknuti nepostojanje mjesnoga i imenskoga kazala, bez kojih je snalaženje u tako opsežnoj i podacima obilatoj monografiji nažalost podosta otežano.

Minuciozno i nadasve detaljno ispriповijedana, knjiga *Galicija 1914.* bez sumnje će zadovoljiti poklonike vojne povijesti i Prvoga svjetskoga rata. Pisana osebujnim stilom te obilata detaljima, nerijetko garniranima referencama u rasponu od antičkih klasika do narodne mudrosti, Katanićeva monografija vrijedan je prinos poznavanju Velikoga rata u domaćoj historiografiji, posebice u segmentu sudjelovanja hrvatskih postrojba i vojnika. Stoga mirne duše možemo konstatirati da je, za razliku od u knjizi često citiranoga generala Conrada von Hötzendorfa, Katanić iz svoje prve velike “bitke” izašao kao pobjednik.

Hrvoje Gržina

Dinko Čutura, *Stjepan Sarkotić. Posljednji zemaljski poglavar Bosne i Hercegovine*, AGM, Zagreb 2019., 491 str.

Knjiga ravnatelja Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu Dinka Čuture *Stjepan Sarkotić. Posljednji zemaljski poglavar Bosne i Hercegovine* bavi se osobom i djelovanjem austrougarskog generala hrvatskog porijekla Stjepana Sarkotića u Prvom svjetskom ratu i međuratnom razdoblju do njegove smrti 1939. godine. Osim vojno-povijesnog značaja ove knjige gdje se opisuju Sarkotićevi pogledi na bitke i vojne operacije austrougarske vojske tijekom Prvoga svjetskog rata, autor je stavio naglasak i na političku dimenziju Sarkotićeva djelovanja tijekom rata i nakon njega. U manjem dijelu, donosi se pregled ustavnopravnog i političkog ustrojstva Bosne i Hercegovine u sklopu Austro-Ugarske Monarhije i izlaže politička povijest ove zemlje od početka austrougarske uprave 1878. godine do povijesnog prevrata krajem 1918. godine kada nastupa raspad Austro-Ugarske Monarhije i stvaranje novih država sljednica. Također, velik dio knjige se odnosi na prikaz Sarkotićeva političkog djelovanja između dva svjetska rata u političkoj emigraciji obilježenog borbom protiv vlasti novonastale države, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca s krajnjim ciljem izdavanja Hrvatske iz ove državopravne zajednice.